

YEVIROPADA INTELEKTUAL MULK HUQUQI SAVDOSI: MILLAT MINTAQASIDAGI IPDAN XALQARO IPGACHA

Amirov Shahzod G'olib o'g'li

Annotatsiya: Maqolada innovatsiyalar va intellektual mulk derivativlarining jahon iqtisodiyotidagi rolining tobora ortib borishi bilan izohlanadi. Bu zamonaviy voqelikda davlat muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biridir. Intellektual mulk ob'ektlari savdosi taraqqiyotning dvigateli bo'lgan xalqaro texnologik almashinuvga yordam beradi. Intellektual mulk savdosi sohasidagi asosiy tendentsiyalarni tushunish innovatsiyalar va intellektual mulk ob'ektlarini yaratish sohasida ongli siyosat yuritish imkonini beradi. Ushbu tadqiqotning predmeti mamlakatlar o'rtasida texnologiya almashinuvi jarayonida vujudga keladigan, iqtisodiyotlarning innovatsion rivojlanishiga hissa qo'shadigan xalqaro iqtisodiy munosabatlardir.

Kalit so'zlar: Intellektual mulk, millat, rivojlanish, IP, savdo,

Intellektual mulkning xalqaro savdosi Ilmiy-texnika almashinuvining jadal faollashuvi xalqaro iqtisodiy munosabatlar rivojlanishining hozirgi bosqichining sezilarli xususiyatlaridan biriga aylandi. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, jahon savdosining 80% intellektual mulkni o'z ichiga olgan tovarlarga to'g'ri keladi. Texnologiyalarning xalqaro transferi jahon savdosida olinadigan foydaning qariyb 7% ni tashkil qiladi. Hozirgi vaqtda dunyoda yaratilgan texnologiyalarning umumiy qiymati yalpi ijtimoiy mahsulotning 60% ga etadi. Shubha yo'qki, hozirgi bosqichda ilg'or texnologiyalar va eng yangi bilimlarga ega bo'lish mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligiga erishishning asosiy sharti bo'lib, intellektual faoliyat natijalari bilan savdo ayirboshlashning jadal sur'atlar bilan o'sib borishi esa eng muhim omilga aylanib bormoqda. xalqaro iqtisodiy munosabatlarni chuqurlashtirishning hozirgi bosqichi. Intellektual mulk (IP) mamlakat innovatsion rivojlanishining eng muhim elementi, uning iqtisodiy faoliyatini modernizatsiya qilish shartidir. Butunjahon intellektual mulk tashkiloti (BIMT) tasnifiga ko'ra, intellektual mulk deganda inson ongining ijodi tushuniladi: ixtirolar, adabiy va badiiy asarlar, ramzlar, nomlar, tasvirlar va dizaynlar savdoda qo'llaniladi. Intellektual mulk ikki toifaga bo'linadi: ixtirolar (patentlar), tovar belgilari, sanoat namunalari va kelib chiqish geografik ko'rsatkichlarini o'z ichiga olgan sanoat mulki; va romanlar, she'rlar va pyesalar, filmlar, musiqiy asarlar kabi adabiy va badiiy asarlarni o'z ichiga olgan mualliflik huquqi; chizmalar, rasmlar, fotosuratlar va haykaltaroshlik kabi tasviriy san'at, shuningdek, me'moriy tuzilmalar. Turdosh huquqlarga ijrochilarning o'z chiqishlaridagi huquqlari, fonogramma ishlab chiqaruvchilarning o'z yozuvlaridagi huquqlari, radio va televideniye dasturlarida eshittirish beruvchilarning huquqlari kiradi.

Intellectual mulk ob'ektlarini yaratish jarayonlarini rag'batlantirish, birinchi navbatda, ilmiy g'oyalarni faol ravishda izlayotgan va amalga oshiruvchi innovatsion kompaniyalarga yuqori malakali kadrlarni tayyorlash va jalb qilishni o'z ichiga oladi. Bir tomondan, fan va ta'lim sohasida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni ta'minlash asosida, ikkinchi tomondan, yuqori malakali kadrlar tayyorlash va ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish laboratoriyalar va bo'limlar bevosita korxonalarda, Rossiya iqtisodiyotini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarida intellektual mulk ob'ektlarini yaratishga qaratilgan ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarni faollashtirishga imkon beradi.

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning innovatsion rivojlanishini rag'batlantirish intellektual mulk obyektlarini ishlab chiqish, joriy etish, taqsimlash va tijoratlantirish jarayonlarini tartibga solishning huquqiy asoslarini yaratish, imtiyozli soliqqa tortishning samarali mexanizmini shakllantirish imkonini beruvchi tizimli yondashuvni qo'llash asosida amalga oshirilishi kerak. Yangi intellektual mulk ob'ektlarini yaratish uchun tejalgan mablag'lardan foydalanishni ta'minlaydigan Rossiya kompaniyalarining innovatsion faoliyati to'g'risida, Rossiya innovatsion kompaniyalarining xalqaro hamkorlik va integratsiya jarayonlarida ishtirok etish modelini shakllantirish.

xorijiy hamkorlar bilan intellektual mulk obyektlarini yaratish, ichki bozorni faollashtirish va innovatsion ishlanmalar bilan Rossiya innovatsion kompaniyalarining xalqaro darajaga chiqishini tashkil etish. Amalga oshirish uchun asoslar jadvalda keltirilgan 6 ta tadbir IT texnologiyalari, biotexnologiyalar, fotonikalar, nanotexnologiyalar va yoqilg'i-energetika kompleksi sohasida faol faoliyat yuritayotgan Rossiyaning muvaffaqiyatli innovatsion kompaniyalari tomonidan davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari va ilmiy tashkilotlar bilan yaqin hamkorlikda rivojlanishning istiqbolli yo'nalishlarida ilmiy g'oyalarni ishlab chiqarishni ta'minlagan holda tuzilishi kerak.

IP obyektlarini yaratish, amalga oshirish, tarqatish va tijoratlantirish jarayonlarini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish Kontrafakt mahsulot aylanishini tartibga solish (shu jumladan bojxona) sohasidagi qonunchilikni o'zgartirish va qat'iylashtirish. IP ob'ektlari muomalasi sohasida monopoliyaga qarshi tartibga solishni yaratish va qabul qilish. 3. Eksklyuziv huquqlarni tugatish xalqaro prinsipiga o'tish. 48384-5-sonli "Texnologiyalar transferi to'g'risida" gi federal qonun loyihasini qabul qilish. Rossiya Federatsiyasi Fuqarolik Kodeksining IP ob'ektlari bilan bog'liq normalarini uning turli qismlari va boshqa qonun hujjatlari o'rtasida uyg'unlashtirish

1. Huquqiy tartibga solishni takomillashtirish tovar muomalasida kontrafakt mahsulotlar darajasini pasaytiradi.

2. IP ob'ektlari huquq egalarining monopol hokimiyati cheklanadi va ularning iste'molchilarini himoya qilish mexanizmlari joriy etiladi.

3. Eksklyuziv huquqlarning tugashi tamoyili raqobatni kuchaytiradi va Rossiyaga sarmoya oqimini rag'batlantiradi.

4. Boshqa mamlakatlarda bo'lgani kabi, texnologiyalar transferi to'g'risidagi qonunning qabul qilinishi texnologiyalar transferi va almashinuvini tezlashtirishda asosiy rol o'ynashi mumkin.

5. Huquqni qo'llash va sud ishlarini yuritish jarayonida qiyinchiliklarni bartaraf etish IP ob'ektlari savdosini kengaytirish uchun ichki bozorni rivojlantirish

1. IP ob'ektlarini tijoratlashtirish jarayonlari va erkin raqobat mexanizmlarini takomillashtirish. Innovatsiyalarga bo'lgan talabni rag'batlantirish. Innovatsion kompaniyalarni qo'llab-quvvatlash va intellektual mulkka bo'lgan ichki talabni rag'batlantirish uchun innovatsion infratuzilma ob'ektlarini yaratish. Intellektual mulk ob'ektlari savdosini tashkil etishning yangi shakllari va usullarini ishlab chiqish. Intellektual mulkning ichki bozorini rivojlantirish bo'yicha forumlar, amaliy konferensiyalar, yarmarkalar, ko'rgazmalar, salonlar, kongresslar o'tkazish. Intellektual mulkning ichki bozorini rivojlantirish uchun iterativ marketing texnologiyalarini qo'llash. Yakuniy mahsulotni yaratishga g'oyani olib keladigan muhandislik markazlarini yaratish; intellektual faoliyat natijalaridan nafaqat davlat darajasida, balki iqtisodiyotning real sektorida samarali foydalanish. IP haqida xabardorlikni oshirish va undan foydalanish talabni, bozorni rivojlantirish va savdo faoliyatini oshirishga yordam beradi. 3. Innovatsion kompaniyalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar bilan birgalikda takroriy marketing texnologiyalaridan foydalanish ichki bozorni IP ob'ektlari bilan rivojlantirish va to'ldirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadi, bu esa o'z navbatida IP ob'ektlari bilan tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratadi. va innovatsion mahsulotlar

Fan va innovatsiyalar sohasida o'zaro manfaatli xalqaro hamkorlikni rivojlantirish 1. Xorijda IP tovarlarini patentlashni qo'llab-quvvatlash. 2. Xorijiy tadqiqotchilarning bo'lishi va zarur jihozlarning harakatlanishi tartiblarini soddalashtirish. 3. Innovatsiyalar sohasida tadqiqotchilarning yaqin va uzoq xorij davlatlari bilan hamkorligini ta'minlovchi shartnomalar imzolash. 4. Rossiya kompaniyalarining virtual va an'anaviy klasterlarda, global innovatsion loyihalarda faol ishtiroki Xorijiy tajribadan foydalanish, intellektual salohiyatni oshirish, xalqaro hamkorlikda ishtirok etish Rossiya kompaniyalarining innovatsion faolligini oshirishga yordam beradi, bu esa o'z navbatida iste'molchini ko'paytirish uchun sharoit yaratadi. IP ob'ektlariga qiziqish va yaratilgan mahsulotlarni ham mamlakat ichida, ham chet elda tan olish Innovatsion rivojlanishning istiqbolli yo'nalishlarini rivojlantirish. Davlat va aniq korxonalar-iste'molchilar buyurtmasi bo'yicha texnologiyalar, biotexnologiyalar, fotonikalar, nanotexnologiyalar va yoqilg'i-

energetika kompleksi sohasida IP ob'ektlarini yaratish asosida innovatsiyalarni rivojlantirish. ushbu mahsulotlardan. Innovatsion iqtisodiyotning istiqbolli va tayanch sohaslarida IP obyektlarini yaratuvchi innovatsion kompaniyalarni maqsadli moliyalashtirish va maqsadli qo'llab-quvvatlash. Ushbu tarmoqlar Rossiya iqtisodiyotining xomashyo yo'nalishini innovatsion va hozirgi iqtisodiy voqelikda yagona haqiqiyga aylantira oladigan rivojlanishning asosiy innovatsion vektorlaridan biri bo'lishi mumkin. Ular innovatsion salohiyat va faollikning o'sishiga, tashqi bozorlardagi raqobatdosh ustunliklarga xizmat qiladi va bularning barchasi, o'z navbatida, mamlakatimizning yanada iqtisodiy rivojlanishini belgilab beradi.

Shunday qilib, shuni ta'kidlash kerakki, Internet-texnologiyalarni rivojlantirishning hozirgi darajasi va yo'nalishlari intellektual mulk ob'ektlari savdosining ularni amalga oshirishning an'anaviy, belgilangan shaklida tez o'sishi uchun moddiy asos yaratadi, shuningdek, yangi turlarning paydo bo'lishiga yordam beradi. undan.

Zamonaviy intellektual mulk bozoridagi tendentsiyalardan biri innovatsion muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadigan patent trolligidir [7], bu intellektual mulk savdosining yanada rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Patent trollari yoki patent xolding kompaniyalari patentlarni yanada rivojlantirmasdan va o'z faoliyatlarida foydalanmasdan topadilar va sotib oladilar, keyin esa yirik ishlab chiqaruvchilarni mualliflik huquqini buzganlikda ayblab sudga berishadi [8]. Ular ushbu patentlar asosida mahsulot ishlab chiqarmaydi yoki sotmaydi, shuning uchun xavf minimaldir, eng yomon holatda, berilgan da'vo shunchaki rad etiladi. Eng yaxshi holatda ular millionlab pul topishadi. Hammasi kompaniyalar patentlarni arzon narxda sotib olib, ularni sud amaliyotida qo'llash, daromad keltira boshlaganidan boshlandi. Keyin g'oya mashhur bo'ldi va kompaniyalar qimmatroq patentlarni sotib oldilar, ularni taniqli va yirik kompaniyalarga qarshi ishlatdilar. Bu biznes modeliga aylandi va patentlarni sotib olish uchun taxminan 1 milliard dollarlik byudjetga ega bo'lgan sobiq Microsoft CIO tomonidan Intellektual Ventures yaratish bilan yakunlandi. Yaratuvchi o'z faoliyatining boshida kompaniyalarni sudga bermoqchi emas edi, ammo hozirda Intellectual Ventures eng yirik patent trol kompaniyalaridan biri hisoblanadi; u 30 000 dan ortiq litsenziyalarni qo'lga kiritdi. Litsenziyalarning xalqaro savdosi global miqyosda intellektual mulk huquqlari harakatining ob'ektiv ko'rsatkichidir. U xalqaro iqtisodiy munosabatlarning boshqa shakllari, masalan, tovarlar va xizmatlar savdosi, shuningdek, kapital harakati bilan uzviy bog'liqdir. Litsenziyalar bilan xalqaro savdoning asosiy ishtirokchilari TMK hisoblanadi. Shunday qilib, intellektual mulkning xalqaro savdosi rivojlanishining asosiy tendentsiyalarini o'rganish natijasida quyidagi xulosalar chiqarish mumkin.

1. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi tufayli intellektual mulkning xalqaro savdosi Internetda tez tarqalmoqda. Shu bilan birga, intellektual mulk

ob'ektlaridan biri bo'lgan domen nomlarini kiberskvatterlar tomonidan egallab olish va ulardan foydalanish, jumladan, elektron muhitda yangi texnologiyalarni sotish va almashish imkoniyatini ta'minlash bilan bog'liq muammolar yuzaga keldi. BIMT boshqaruvidagi bu muammolar nafaqat tovar va xizmatlar, balki intellektual mulk bilan ham savdo qiluvchi kompaniyalar faoliyatiga to'sqinlik qilmoqda.

2. Intellektual mulkning zamonaviy jahon bozorining salbiy xususiyati patent trollarining mavjudligidir. Patent xoldinglari faqat foyda olishni, patentlarni sotib olishni va ularni yanada rivojlantirish bilan shug'ullanmaslikni innovatsiyalarga salbiy ta'sir qiladi.

rivojlanish. Eng muhimi, patent trollari muammosi innovatsiyalar va intellektual mulk savdosi sohasidagi etakchilardan biri bo'lgan Amerika bozoriga tegishli.

3. Ushbu bosqichda jahon miqyosida asosiy innovatsion faoliyat va ob'ektlar va intellektual mulk savdosi Osiyo-Tinch okeani mintaqasi davlatlarining roli ortib borayotganiga qaramay, asosan iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlar tomonidan amalga oshiriladi. Ulardan ba'zilar texnologiyalarni import qiladilar, ulardan foydalanish orqali ular o'zlarining innovatsiyalarini yaratadilar, boshqa narsalar qatorida tashqi bozorlarga eksport qilish uchun mo'ljallangan. Ushbu tendentsiya Osiyo-Tinch okeani mintaqasi mamlakatlariga AQSh va Yevropa Ittifoqi vakillari bilan muvaffaqiyatli raqobatlashish imkonini beradi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Кузнецова Г.В. Международная торговля объектами интеллектуальной собственности // Российский внешнеэкономический вестник. 2013. № 8. С. 35-47.

2. Березовская Н.Ю. Доменное имя как объект интеллектуальной собственности // Молодой ученый. 2015. № 9. С. 543-544.

3. Зуйков С.А. Патентные войны сегодня - злоупотребление правом или защита своих имущественных интересов // Имущественные отношения в Российской Федерации. 2014. № 3. С. 25-33.